

Ставлення до людей з інвалідністю та підтриманого проживання

Публікацію підготовлено ГО «Харківський інститут соціальних досліджень» за фінансової підтримки та на замовлення Ліги Сильних.

У цій публікації висловлені виключно погляди авторів. Вони не обов'язково відображають офіційну позицію Ліги Сильних.

Автори: Світлана Щербань, Андрій Черноусов, Вікторія Беляєва

Ставлення до людей з інвалідністю та підтриманого проживання / С. Щербань, А. Черноусов, В. Беляєва; Харківський інститут соціальних досліджень. — Київ 2024. — 28 с.

Звіт містить результати дослідження щодо ставлення населення України до людей з інвалідністю; наявні стереотипи щодо цієї категорії громадян; можливості допомоги людям з інвалідністю та ставлення до підтриманого проживання.

Результати дослідження будуть цікаві, передусім, державним органам влади та представникам громадянського суспільства, які працюють у темі підтримки людей з інвалідністю, а також всім зацікавленим особам.

Зміст

Методологія	4
Висновки	5
Соціально-демографічні характеристики опитаних	7
Ставлення до людей з інвалідністю	10
Стереотипи та упередження щодо людей з інвалідністю	12
Можливості допомоги людям з інвалідністю	15
Підтримане проживання людей з інвалідністю	21

Методологія

Термін проведення: збір даних відбувся з 18 липня по 8 серпня 2024 року.

Методологія: Кількісне стандартизоване опитування жителів України у віці 18 років і старше методом особистих інтерв'ю в техніці віч-на-віч (F2F) за допомогою планшетів і комп'ютерної платформи «Lemur» (TAPI) за місцем проживання респондентів.

Генеральна сукупність: доросле населення України. До вибірки не включалися жителі територій, які тимчасово не контролюються владою України, а також опитування не проводилося з громадянами, які виїхали за кордон після 24 лютого 2022 року.

Обсяг реалізованої вибіркової сукупності: 2113 респондентів.

Дизайн вибірки: вибірка маршрутна комбінована — ймовірна на щаблі вибору населених пунктів і стартових адрес для маршрутів, квотна на щаблі вибору респондента за місцем проживання (за статево-віковими квотами). Вибірка пропорційно стратифікована за регіонами України (Центр / Північ / Захід / Схід / Південь / м. Київ) та типом населених пунктів (обласні центри / інше міське населення / сільське населення). Вибірка репрезентує основні соціально-демографічні характеристики генеральної сукупності. Статистичною базою для стратифікації і квот є дані Державної служби статистики України на початок 2022 року. Статистична помилка з імовірністю 0.95 для даних одномірних розподілів не перевищує 2.1%¹.

---

¹ Теоретична похибка без урахування вибіркового дизайн-ефекту.

ВИСНОВКИ

- Здебільшого українці позитивно ставляться до людей з інвалідністю (77%), ще 15 % мають нейтральне ставлення.
- 62% опитаних вважають, що загалом люди з інвалідністю повинні мати однакові права з іншими, 33% зазначають, що вони повинні мати більший обсяг прав. Що стосується людей з психічними/ментальними порушеннями, то такої думки притримується майже втричі менше опитаних – за рівні права виступають тільки 22 %, а за більший обсяг прав – 11 %. Більше того, кожен другий громадянин вважає, що люди з психічними/ментальними порушеннями мають бути обмежені в окремих правах.
- Найбільше опитані українці погоджуються або радше погоджуються з тим, що люди з інвалідністю потребують додаткових бюджетних витрат (96%). Також більшість опитаних вважають, що люди з інвалідністю частіше потребують допомоги, ніж можуть надати її іншим (91%) та менш працездатні, ніж люди без інвалідності (80%). Більше половини опитаних (57%) також погоджуються, що люди з психічними/ментальними порушеннями становлять небезпеку для суспільства.
- 76% опитаних певною мірою поділяють думку, що люди з інвалідністю страждають через стереотипи і упередження. Найчастіше це відбувається у сфері працевлаштування (82 %). Серед заходів, які можуть допомогти зменшити упередження щодо людей з інвалідністю, респонденти найчастіше обирали квотування робочих місць для людей з інвалідністю (66%), залучення людей з інвалідністю в роботу, соціальні проєкти (62%), підвищення доступності медичної допомоги (62%).
- Загалом респонденти досить песимістично оцінюють становище людей з інвалідністю в суспільстві, адже більшість опитаних не вважають, що українське суспільство добре обізнане про права та потреби людей з інвалідністю (71 %), достатньо їх підтримує (78 %), а також що в їхньому регіоні достатньо можливостей та підтримки цієї категорії населення (63 %).
- Тільки третина респондентів (32%) вказали, що в їхніх громадах є соціальні служби, організації, установи, які допомагають людям з інвалідністю, але їх мало. Ще 15% опитаних відповіли, що таких служб та установ зовсім немає у їхніх громадах. Тільки 12% вважають, що вони є та їхньої кількості достатньо.
- Абсолютна більшість респондентів виступають за впровадження різноманітних заходів для підтримки людей з інвалідністю: інформування про послуги, важливі оголошення в спосіб, доступний для людей з інвалідністю (96 %); організація спеціальних паркувальних місць для людей з інвалідністю (97 %); підвищення фізичної доступності закладів та установ для відвідування людьми з інвалідністю (95 %); створення умов для навчання дітей з інвалідністю в ЗНЗ (94 %) та інші.
- Оцінюючи своє ставлення до проживання людей з інвалідністю в інтернатних закладах, 38% опитаних зазначили, що вони ставляться до цього добре, але тільки щодо тих людей, які не можуть самостійно себе обслуговувати. Ще третина (33%) вказали, що ставляться добре тільки в разі відсутності родичів, які можуть

попідкуватися. 12% респондентів ставляться до цього погано без будь-яких умов, вважаючи, що інтернати потрібно замінити іншими формами допомоги людям. Тільки 7 % українців вважають інтернати місцем, де саме і мають проживати люди з інвалідністю.

- Більшість опитаних (75%) не знають нічого про підтримане проживання. Щось чули 20%, та добре знають лише 5% респондентів. 78% опитаних дуже або радше добре ставляться до ідеї підтриманого проживання людей з інтернатів у їхніх громадах. Погане ставлення до цього продемонстрували 9% респондентів.
- 85% опитаних вказали, що не знають нікого зі свого оточення, хто отримує послуги підтриманого проживання, відповідно 15 % - знають хоча б одну таку людину. І майже вдвічі більше опитані знають людей, які потребують таких послуг – 27 %.
- Більшість українців (71 %) готові тим чи іншим чином долучитися до допомоги людям з інтернатів проживати у їх громадах. Найбільш важливим фактором в разі прийняття рішення щодо допомоги у впровадженні підтриманого проживання опитані (83 %) вважають фінансову підтримку від держави. 65% та 64% відповідно вказали на наявність соціальних та реабілітаційних служб та послуг для людей з інвалідністю у громаді. Найменш важливий фактор із запропонованих – власні ресурси та можливості (33 %).
- Серед основних переваг підтриманого проживання в громаді для людей з інвалідністю 62% респондентів вказали на такі аспекти, як підвищення якості життя та краще включення людини в суспільне життя. 58% та 53% відповідно зазначили покращення психічного та фізичного здоров'я.
- До основних ризиків та викликів, пов'язаних із реалізацією програм підтриманого проживання, 75% опитаних віднесли недостатню фінансову підтримку. 58% вказали на нестачу кваліфікованих спеціалістів. 44 % зазначили складнощі з адаптацією людини з інтернату, а 37 % - негативне ставлення населення.

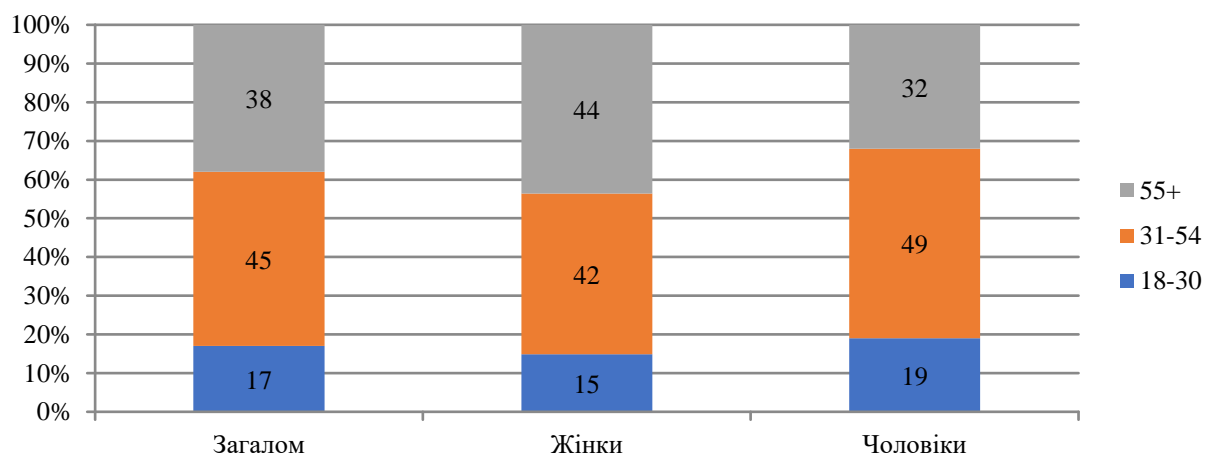
Соціально-демографічні характеристики опитаних

Серед респондентів переважають жінки – 55%, чоловіків, відповідно, 45%.

Рис. 1 Стать респондентів (у % до опитаних)

Найбільша частка опитаних (45%) знаходяться у віці 31-54 роки. 38% респондентів – 55 років і більше, 17% - від 18 до 30 років. Серед жінок переважають ті, що належать до вікової категорії «55+» (44%), а серед чоловіків – респонденти віком 31-54 роки (49%).

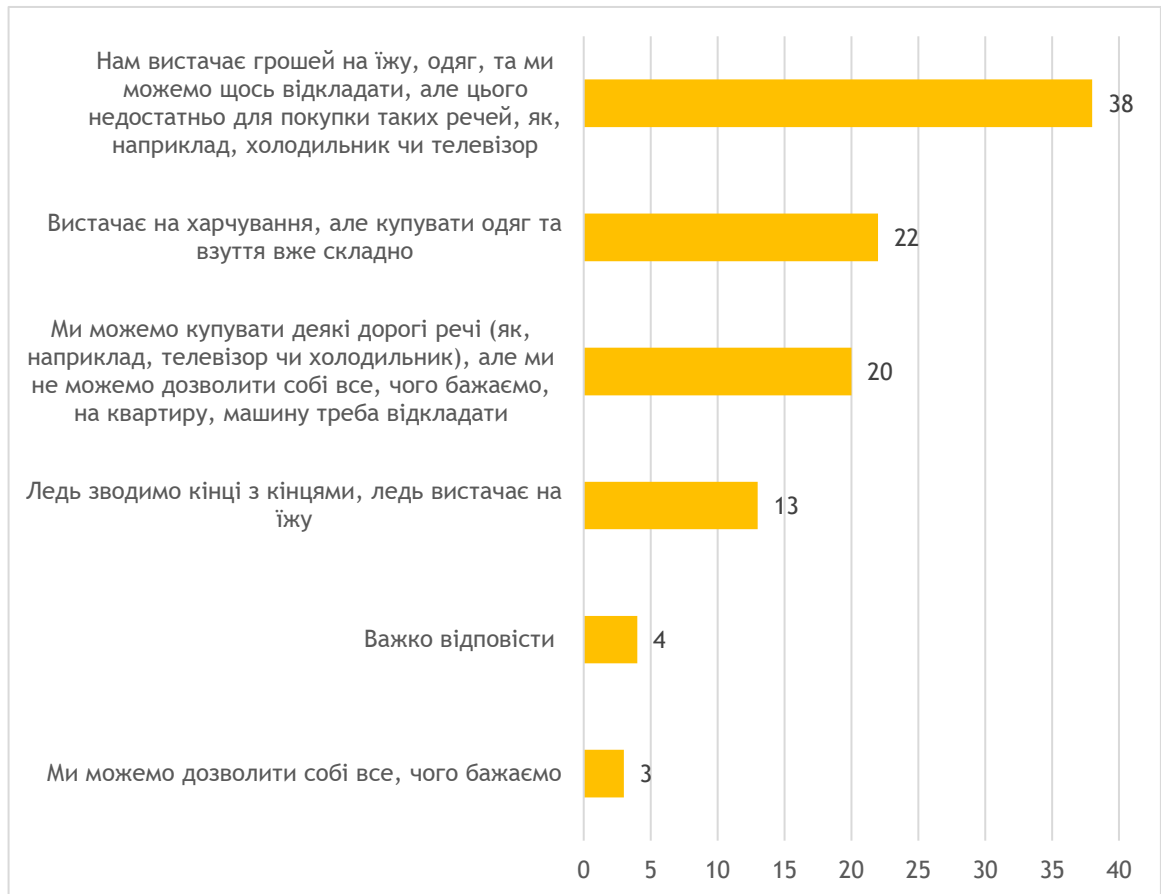
Рис. 2 Вік респондентів (у % до опитаних та залежно від статі)

Майже половина опитаних (46%) мають неповну/повну вищу освіту або науковий ступінь. 42% мають середню спеціальну освіту. 12% - із початковою або загальною середньою освітою.

Рис. 3 Рівень освіти респондентів (у % до опитаних)

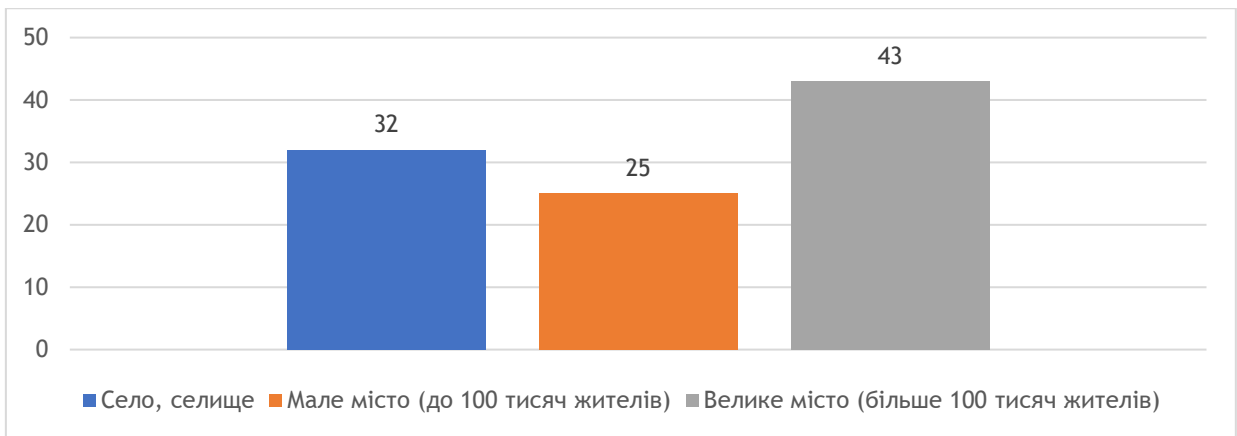
Свій матеріальний стан респонденти найчастіше (38%) співвідносять з такою характеристикою: «Нам вистачає грошей на їжу, одяг, та ми можемо щось відкласти, але цього недостатньо для покупки таких речей, як, наприклад, холодильник чи телевізор». 22% вказують, що їм вистачає на харчування, але купувати одяг та взуття вже складно. 13% ледь зводять кінці з кінцями, ледь вистачає на їжу.

Рис. 4 Як ви оцінюєте матеріальне становище вашої родини? (у % до опитаних)

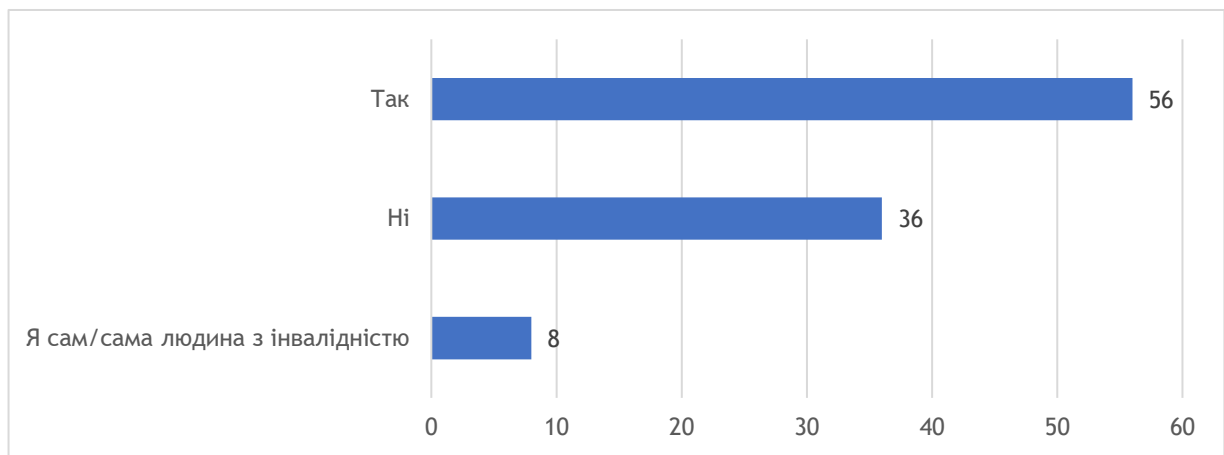
43% опитаних живуть у великих містах, 25% – у малих. Кожен третій мешкає у сільській місцевості (32%).

Рис. 5 Місце проживання респондентів (у % до опитаних)

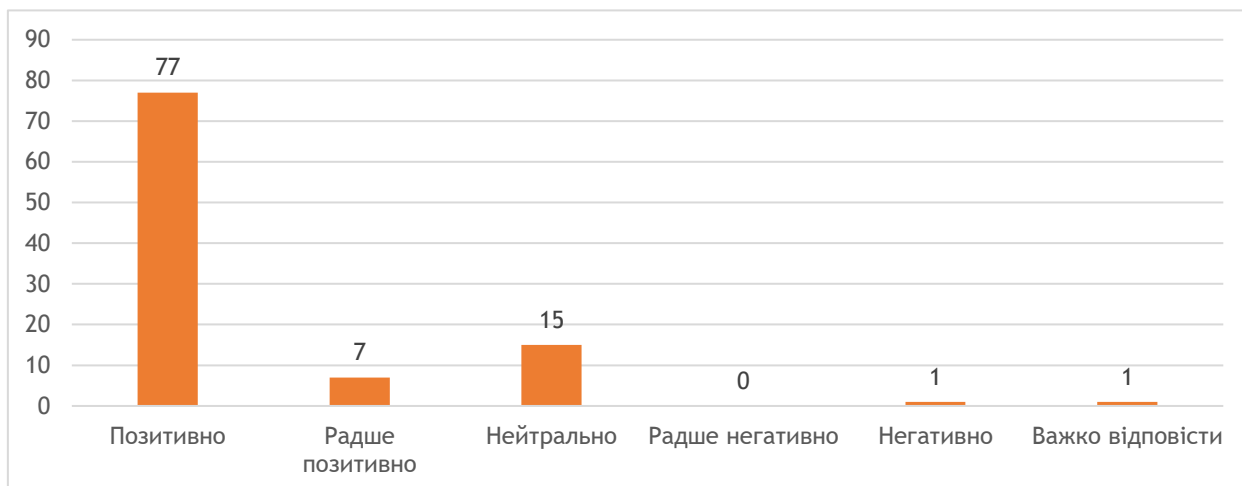
Більше половини опитаних (56%) мають родичів або знайомих з інвалідністю. 8% респондентів самі належать до цієї категорії.

Рис. 7 Чи маєте ви знайомих або родичів з інвалідністю? (у % до опитаних)

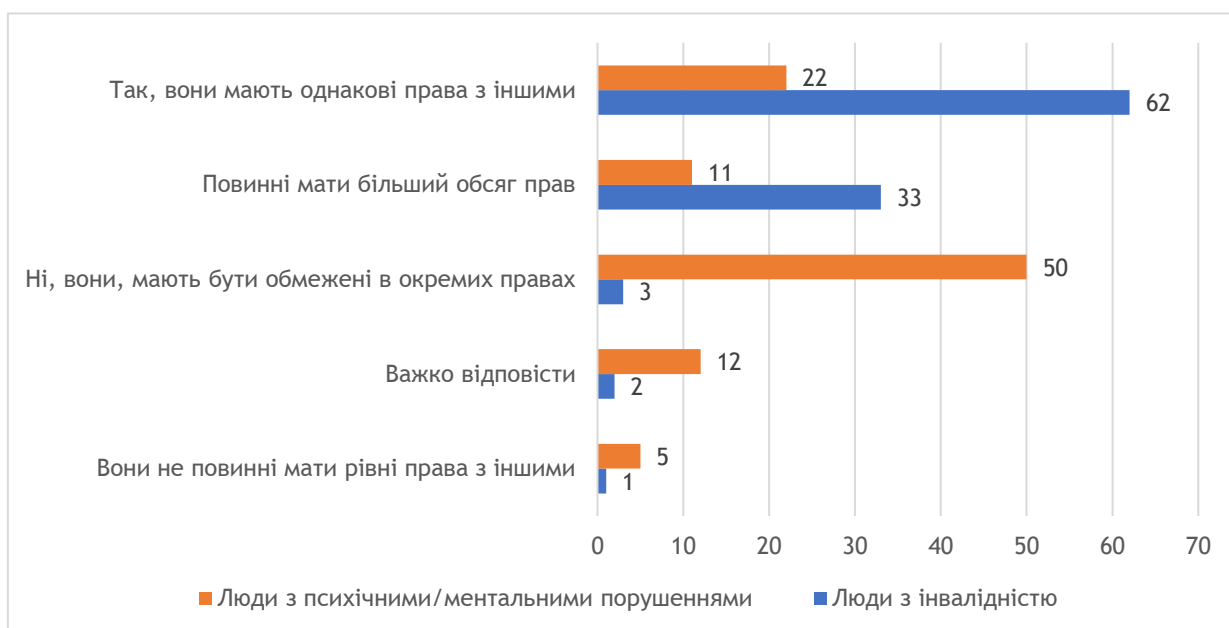
Ставлення до людей з інвалідністю

Здебільшого українці позитивно ставляться до людей з інвалідністю (77%), ще 15 % мають нейтральне ставлення. Негативно ставляться до них лише 1 % респондентів.

Рис. 8 Як ви ставитеся до людей з інвалідністю? (у % до опитаних)

62% опитаних вважають, що загалом люди з інвалідністю повинні мати однакові права з іншими, 33% зазначають, що вони повинні мати більший обсяг прав. Що стосується людей з психічними/ментальними порушеннями, то такої думки притримується майже втричі менше опитаних – за рівні права виступають тільки 22 %, а за більший обсяг прав – 11 %. Більше того, кожен другий громадянин вважає, що люди з психічними/ментальними порушеннями мають бути обмежені в окремих правах.

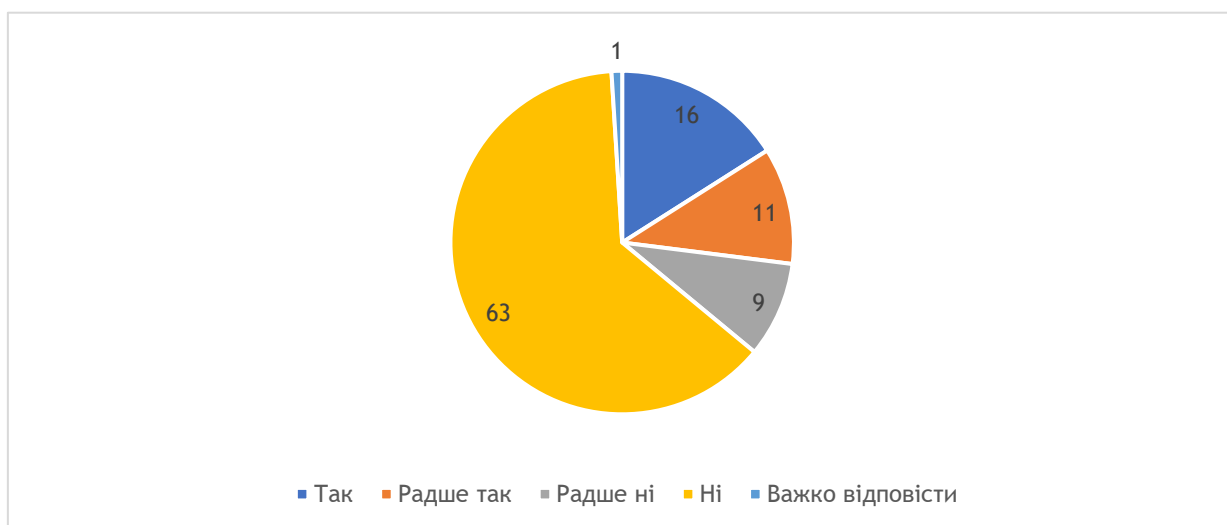
Рис. 9 Чи вважаєте, що такі категорії населення повинні мати рівні права з іншими? (у % до опитаних)

Відповіді респондентів на питання щодо їхньої готовності приймати людей з інвалідністю в різних соціальних ситуаціях також свідчать про досить толерантне ставлення до них у суспільстві, адже більшість опитаних готові бачити їх членами сім'ї (56 %), близькими друзями (12 %), сусідами (14 %) та колегами (7 %). Ставлення до людей саме з психічними/ментальними порушеннями є не таким толерантним, як до людей з інвалідністю загалом. Більшість респондентів готові, щоб люди з психічними розладами були швидше мешканцями їхнього міста (24%), громадянами їхньої країни (10%), або взагалі не приїздили в Україну (29 %). Загальний індекс соціальної дистанції складає 2,12 з 7 для людей з інвалідністю і 4,42 – для людей з психічними/ментальними порушеннями.

Рис. 10 Готовність приймати людей з інвалідністю в різних соціальних ситуаціях (у % до опитаних)

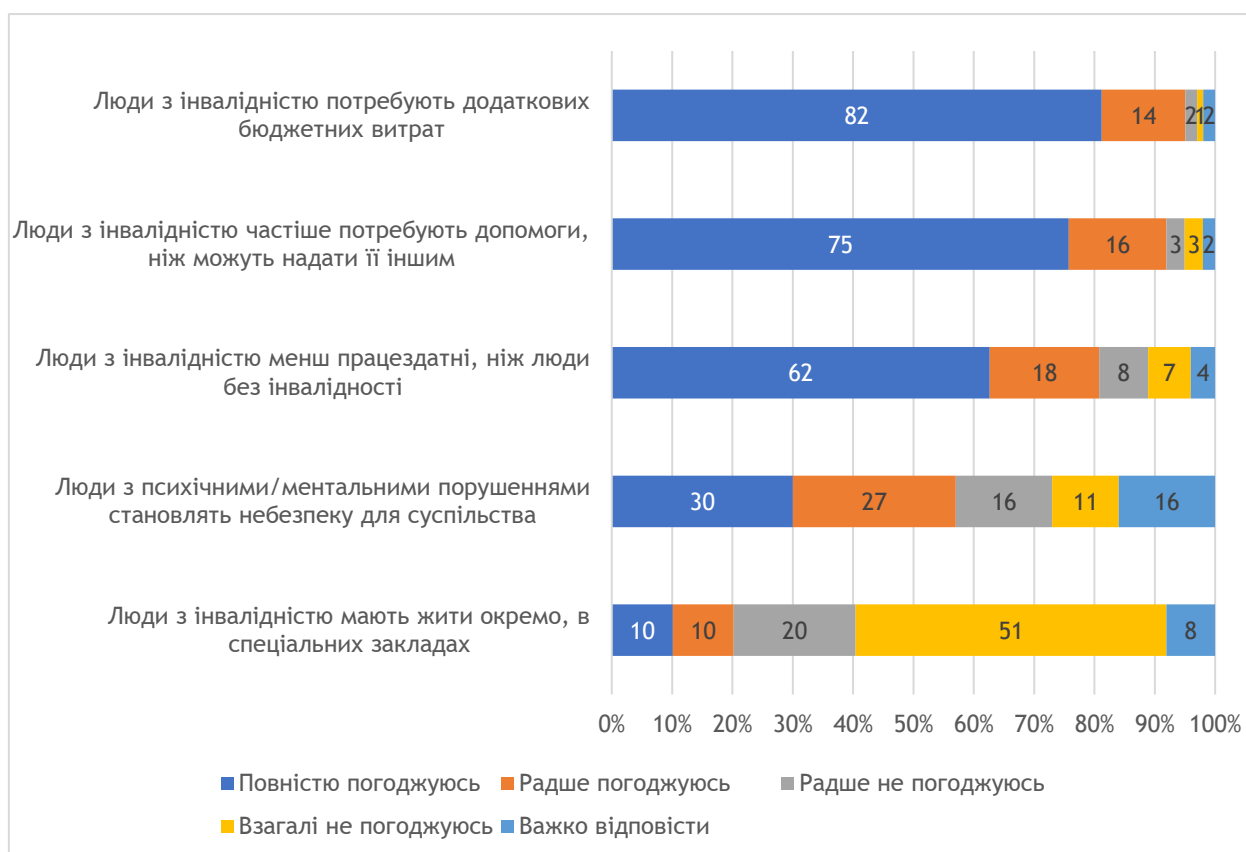
Більшість опитаних (72%) зазначили, що не відчувають (або радше не відчувають) незручність, коли бачать людину з інвалідністю в громадському місці. На зворотні відчуття вказали 27%.

Рис. 12 Чи відчуваєте ви незручність, коли бачите людину з інвалідністю в громадському місці?

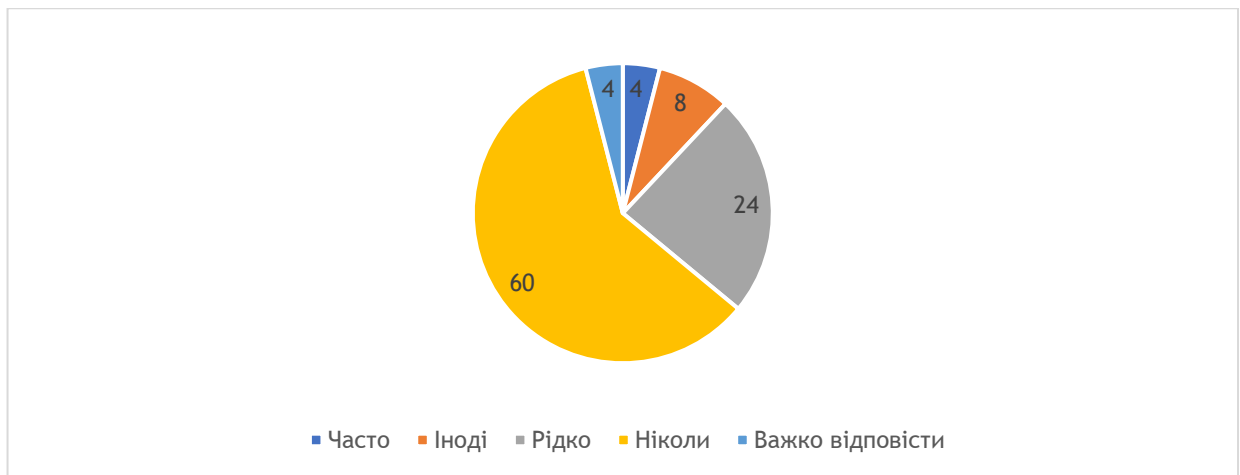
Стереотипи та упередження щодо людей з інвалідністю

Найбільше опитані українці погоджуються або радше погоджуються щодо того, що люди з інвалідністю потребують додаткових бюджетних витрат (96%). Також більшість опитаних вважають, що люди з інвалідністю частіше потребують допомоги, ніж можуть надати її іншим (91%) та менш працездатні, ніж люди без інвалідності (80%). Більше половини опитаних (57%) також погоджуються, що люди з психічними/ментальними порушеннями становлять небезпеку для суспільства. Водночас 71% респондентів вважають, що люди з інвалідністю НЕ мають жити окремо, в спеціальних закладах.

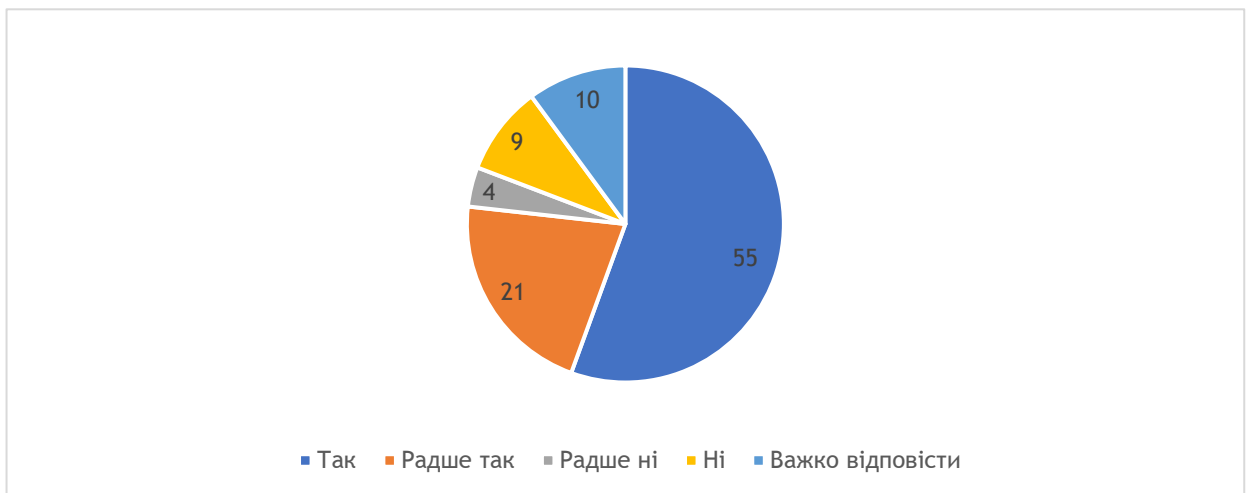
Рис. 13 Чи погоджуєтесь ви з такими твердженнями? (у % до опитаних)

60% респондентів вказали, що ніколи не бачили людей з інвалідністю на керівних посадах у їхньому регіоні проживання. Ще 24% відповіли, що бачили рідко, часто бачили усього 4% опитаних.

Рис. 14 Як часто ви бачите людей з інвалідністю на керівних посадах у вашому регіоні проживання? (у % до опитаних)

76% опитаних певною мірою поділяють думку, що люди з інвалідністю страждають через стереотипи і упередження. Не вважають так 13% респондентів.

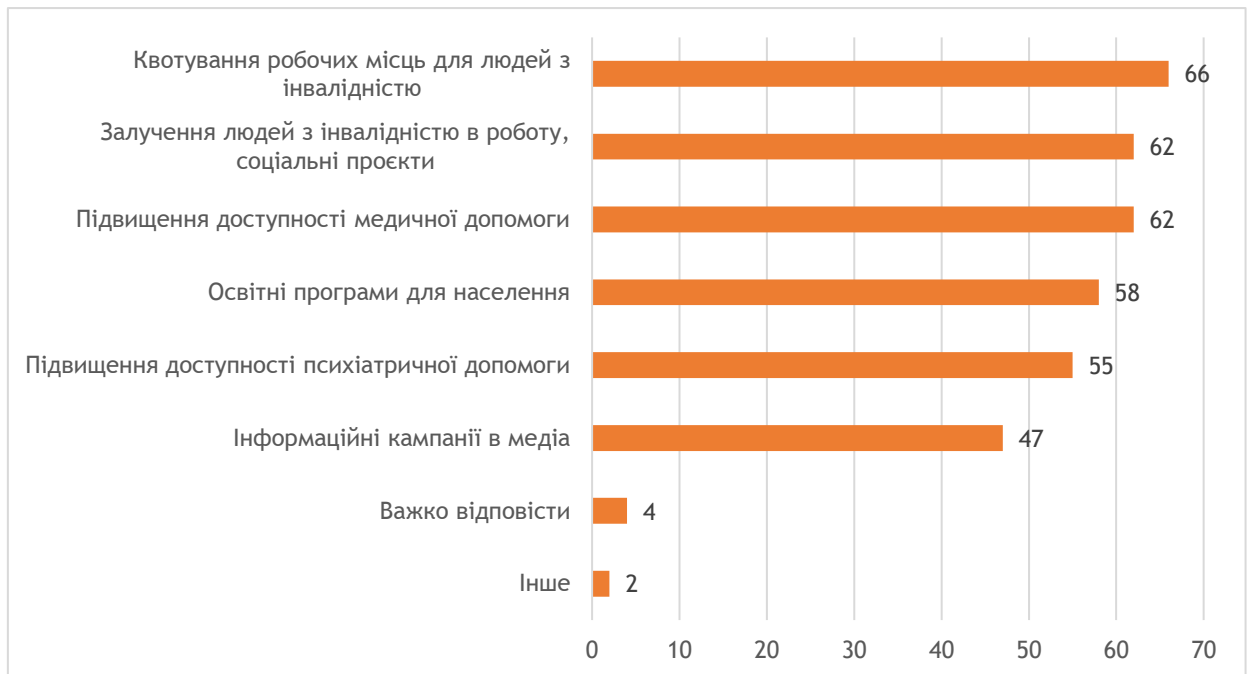
Рис. 15 Чи вважаєте Ви, що люди з інвалідністю страждають через стереотипи і упередження? (у % до опитаних)

Серед тих, хто вважає, що люди з інвалідністю страждають через стереотипи і упередження, найбільше опитаних (82%) вказали, що це відбувається у сфері працевлаштування. До половини респондентів (від 46 до 49%) також зазначали, що це відбувається в таких сферах, як соціальний захист, медичне обслуговування, побутові відносини з родичами/сусідами, громадське/політичне життя. Найменше упередженого ставлення до людей з інвалідністю – під час отримання послуг від бізнесу (32 %).

Рис. 16 На ваш погляд, у яких сферах суспільних відносин упереджене ставлення відбувається найчастіше? (у % до відповідей «так»)

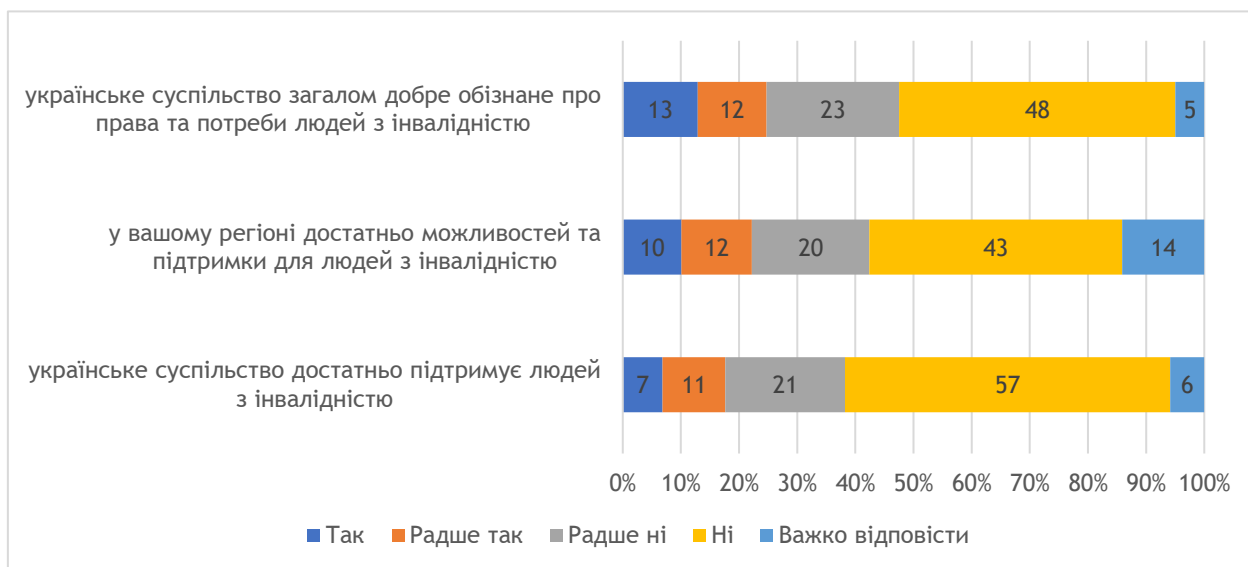
Серед заходів, які можуть допомогти зменшити упередження щодо людей з інвалідністю, респонденти найчастіше обирали квотування робочих місць для людей з інвалідністю (66%), залучення людей з інвалідністю в роботу, соціальні проєкти (62%), підвищення доступності медичної допомоги (62%).

Рис. 17 Які заходи можуть допомогти зменшити упередження щодо людей з інвалідністю? (у % до відповідей «так»)

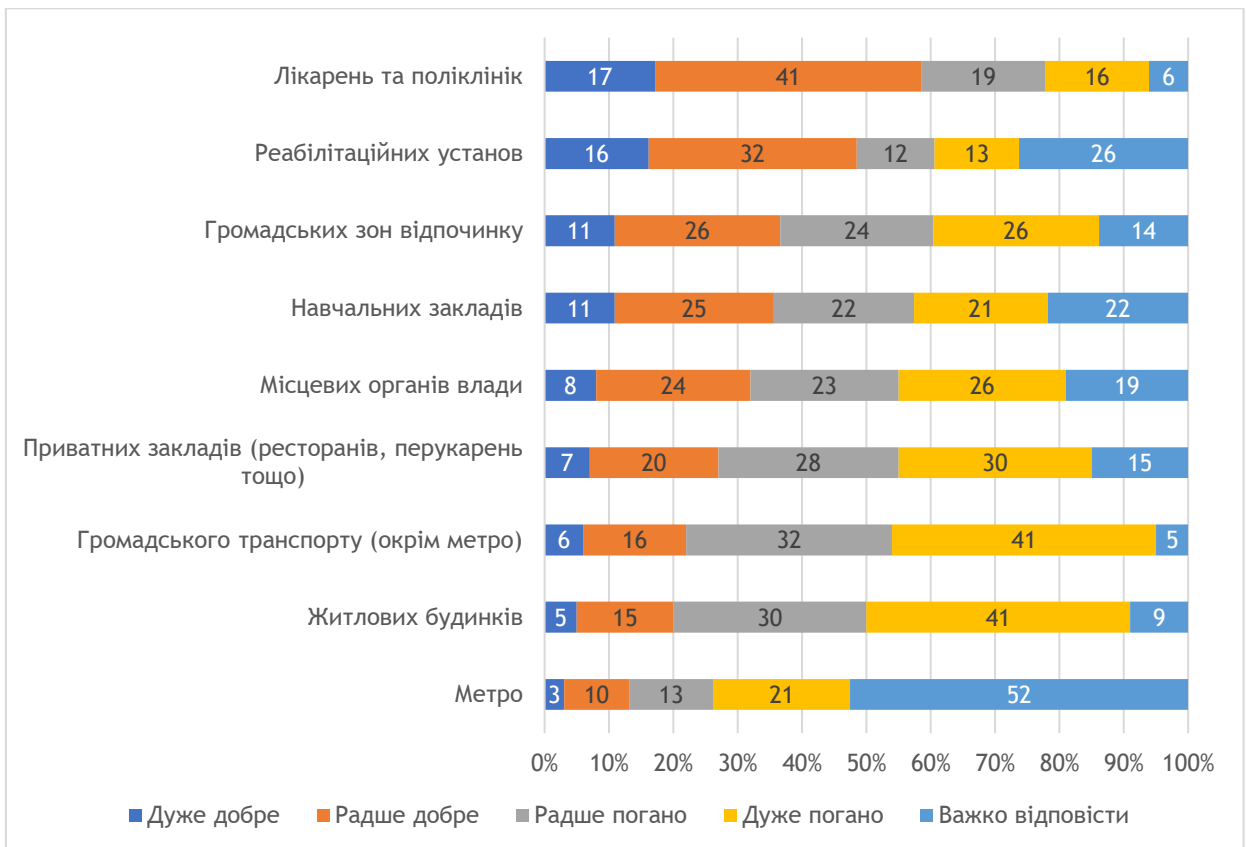
Можливості допомоги людям з інвалідністю

Загалом респонденти досить песимістично оцінюють становище людей з інвалідністю в суспільстві, адже більшість опитаних НЕ вважають, що українське суспільство добре обізнане про права та потреби людей з інвалідністю (71 %), достатньо їх підтримує (78 %), а також що в їхньому регіоні достатньо можливостей та підтримки цієї категорії населення (63 %).

Рис. 18 Чи вважаєте Ви, що... (у % до опитаних)

Говорячи про фізичну доступність інфраструктури для людей з інвалідністю, найбільш доступними виявилися лікарні та поліклініки (58 %), дещо менше реабілітаційні установи (48%), громадські зони відпочинку (37%) та навчальні заклади (36%). Найменш доступними для людей з інвалідністю є житлові будинки та громадський транспорт (окрім метро), адже більше 70% опитаних зазначили, що вони радше або дуже погано доступні.

Рис. 19 Як би ви оцінили доступність для людей з інвалідністю... (у % до опитаних)

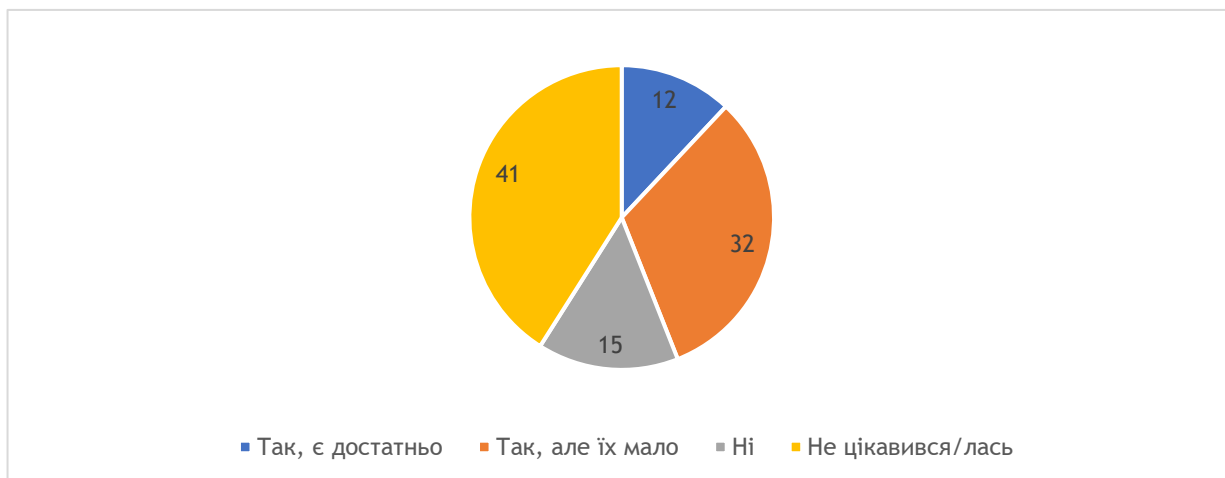
На думку більшості населення, люди з інвалідністю потребують обов'язкової спеціальної підтримки, при чому це стосується різних категорій інвалідності: хто має проблеми із зором, слухом, із психічними/ментальними порушеннями, а також з порушеннями опорно-рухового апарату.

Рис. 20 Як ви думаєте, чи потрібна спеціальна підтримка..? (у % до опитаних)

У відповідях на питання щодо того, чи є в їхніх громадах соціальні служби, організації, установи, які допомагають людям з інвалідністю, 41% опитаних зазначили, що не цікавилися цим. Близько третини респондентів (32%) вказали, що такі органи є, але їх мало. Ще 15% опитаних відповіли, що таких служб та установ зовсім немає у їхніх громадах. Тільки 12% вважають, що вони є та їхньої кількості достатньо.

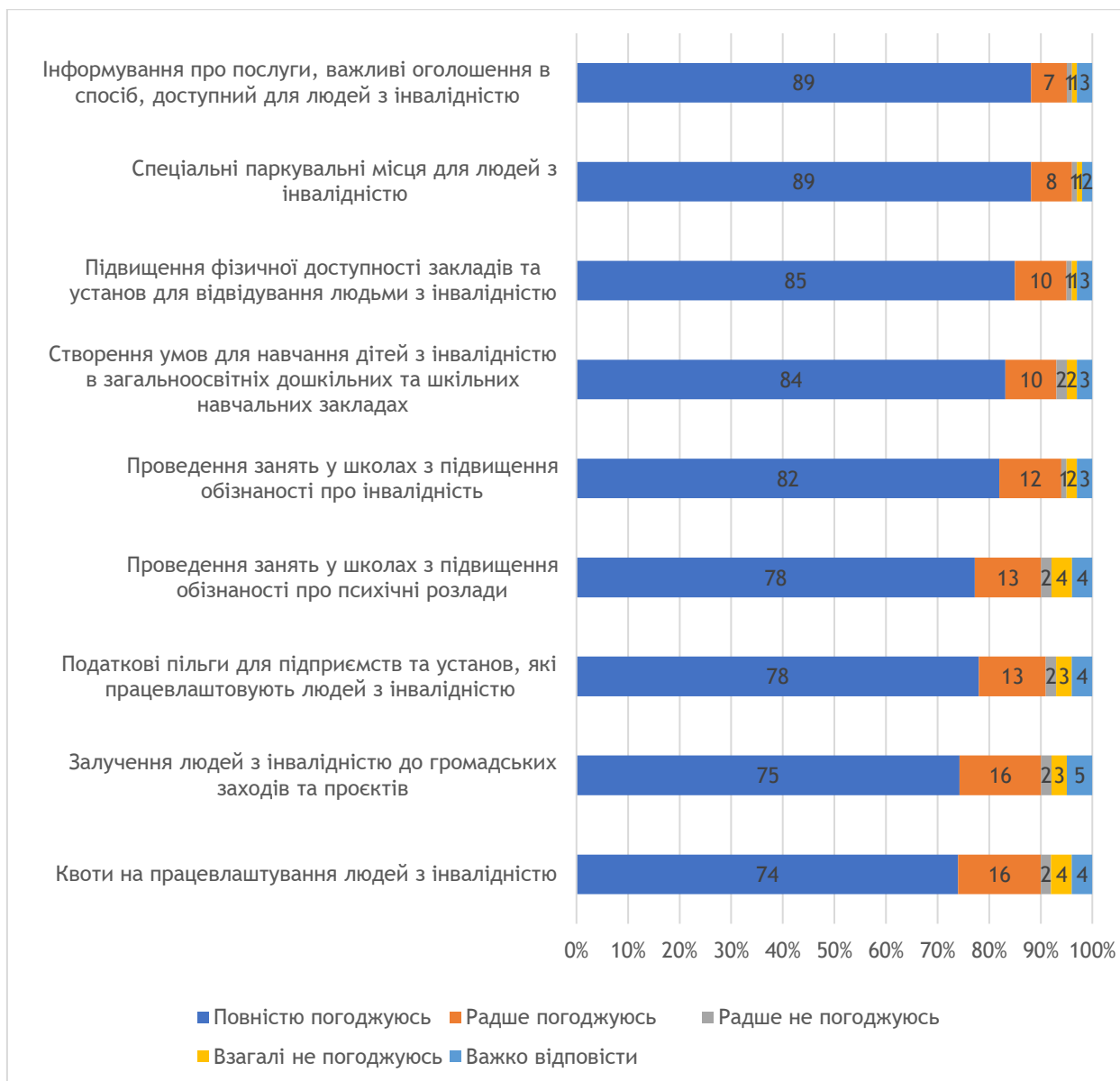

Рис. 21 Чи є у вашій громаді соціальні служби, організації, установи, які допомагають людям з інвалідністю? (у % до опитаних)

На відкрите питання про те, які це служби, організації та установи, респонденти найчастіше згадували:

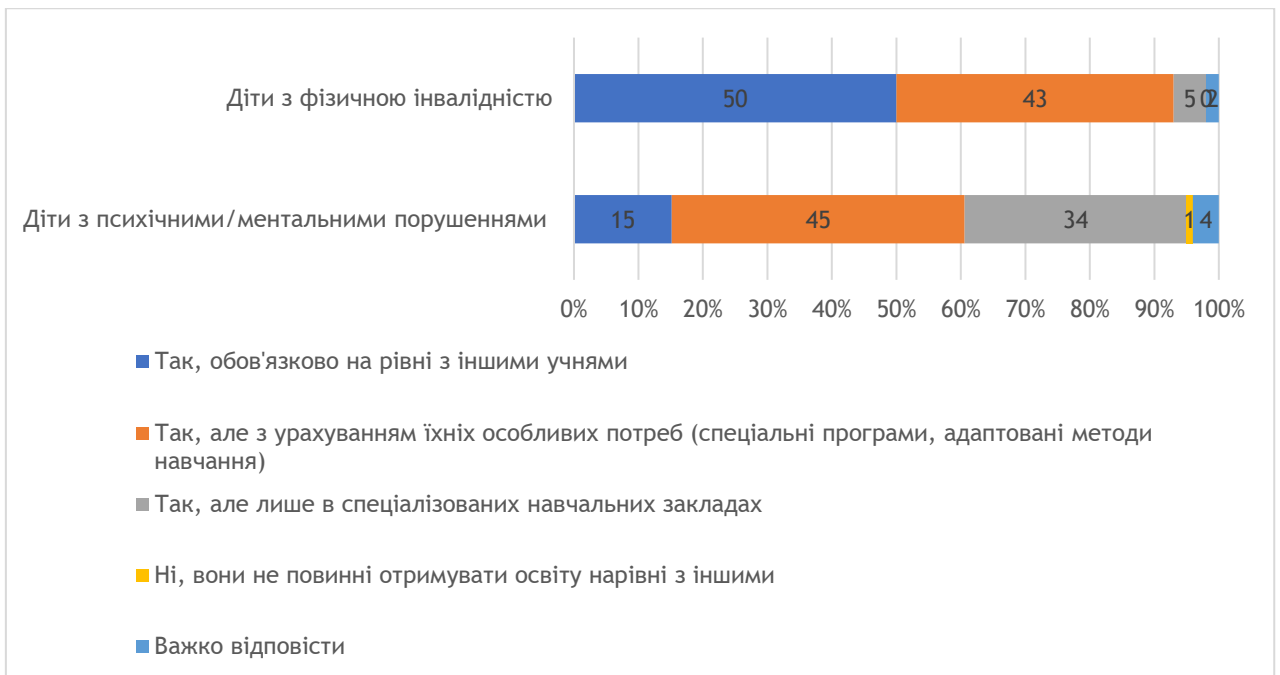
- волонтерські ініціативи та організації;
- благодійні фонди та організації (Карітас, Червоний Хрест; Українське товариство сліпих (УТОС), Українське товариство глухих (УТОГ);
- ініціативи органів місцевої влади;
- служби та управління соціального захисту;
- інтернати;
- лікарні, поліклініки, психіатричні заклади, реабілітаційні центри;
- соціальне таксі;
- церкви.

Абсолютна більшість респондентів виступають за впровадження різноманітних заходів для підтримки людей з інвалідністю: інформування про послуги, важливі оголошення в спосіб, доступний для людей з інвалідністю (96 %); організація спеціальних паркувальних місць для людей з інвалідністю (97 %); підвищення фізичної доступності закладів та установ для відвідування людьми з інвалідністю (95 %); створення умов для навчання дітей з інвалідністю в ЗНЗ (94,5) та інші.

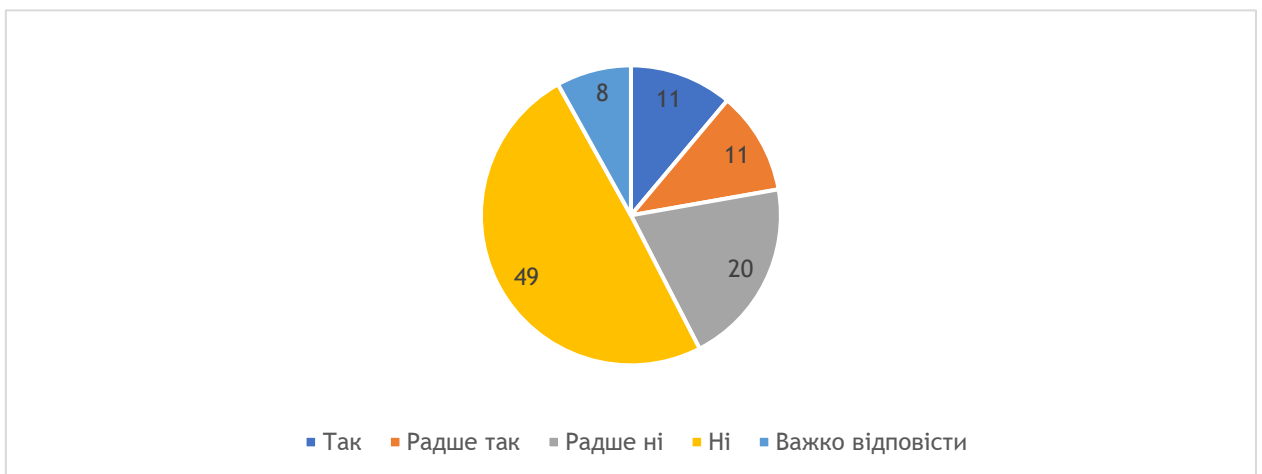
Рис. 22 Наскільки ви погоджуєтесь з такими заходами, спрямованими на підтримку людей з інвалідністю? (у % до опитаних)

Практично всі респонденти погоджуються, що право дітей з фізичною інвалідністю та психічними/ментальними порушеннями на освіту має бути забезпечене тим чи іншим чином. Половина опитаних вважають, що обов'язково необхідно забезпечувати право на освіту дітей з фізичною інвалідністю на рівні з іншими учнями. 43% респондентів вказали, що це потрібно робити, але з урахуванням їхніх особливих потреб. Щодо дітей з психічними/ментальними порушеннями 45% опитаних вважають, що їхнє право на освіту теж має бути забезпечено з урахуванням особливих потреб, ще 15% - на рівні з іншими учнями. Третина українців (34%) вважають, що це має бути реалізовано лише в спеціалізованих навчальних закладах.

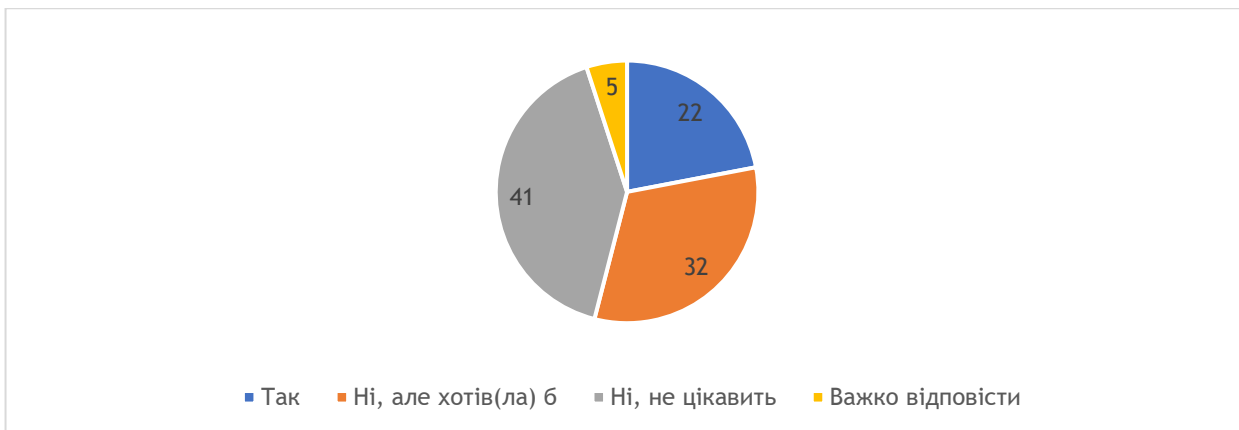
Рис. 23 Чи потрібно забезпечувати право таких дітей на освіту? (у % до опитаних)

69% опитаних вважають, що ЗМІ недостатньо висвітлюють події, пов'язані із людьми з інвалідністю.

Рис. 24 Чи вважаєте Ви, що засоби масової інформації достатньо висвітлюють події, пов'язані із людьми з інвалідністю? (у % до опитаних)

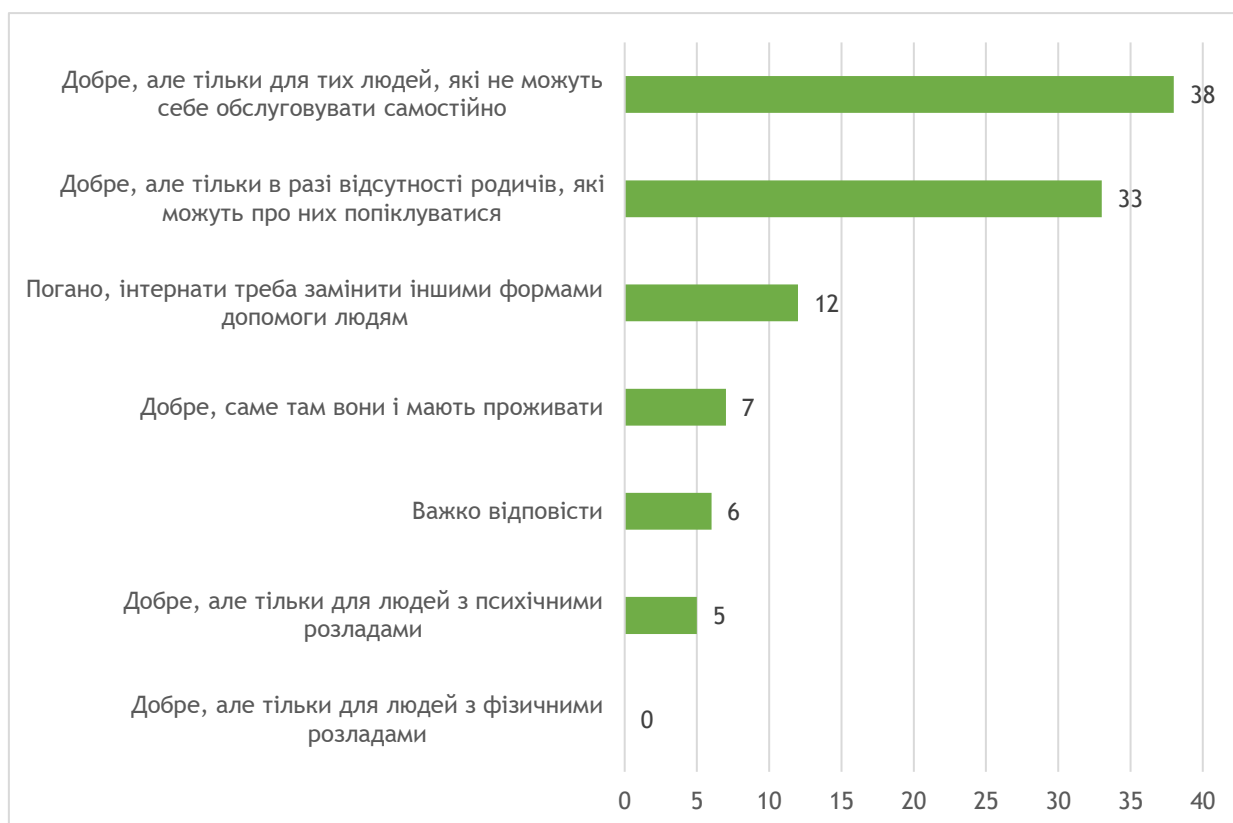
Більшість опитаних (73 %) не бере участь у волонтерській діяльності, спрямованій на допомогу людям з інвалідністю, але 32 % з них хотіли б це робити. 22% зазначили, що беруть участь у такій діяльності.

Рис. 25 Чи берете ви участь у волонтерській діяльності, спрямованій на допомогу людям з інвалідністю? (у % до опитаних)

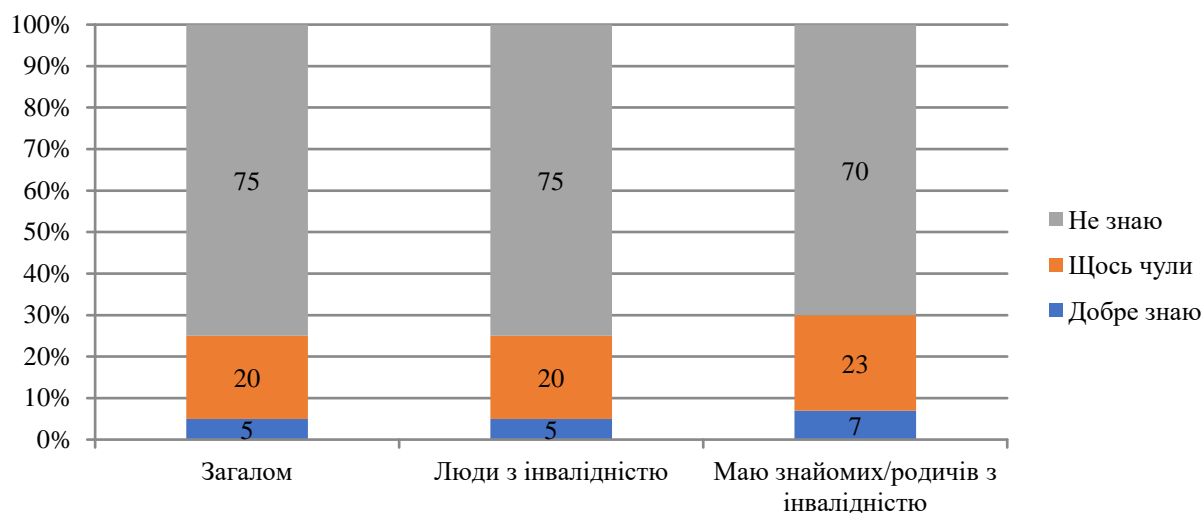
Підтримане проживання людей з інвалідністю

Оцінюючи своє ставлення до проживання людей з інвалідністю в інтернатних закладах, 38% опитаних зазначили, що вони ставляться до цього добре, але тільки щодо тих людей, які не можуть самостійно себе обслуговувати. Ще третина (33%) вказали, що ставляться добре тільки в разі відсутності родичів, які можуть попіклуватися. 12% респондентів ставляться до цього погано без будь-яких умов, вважаючи, що інтернати потрібно замінити іншими формами допомоги людям. Тільки 7 % українців вважають інтернати місцем, де саме і мають проживати люди з інвалідністю.

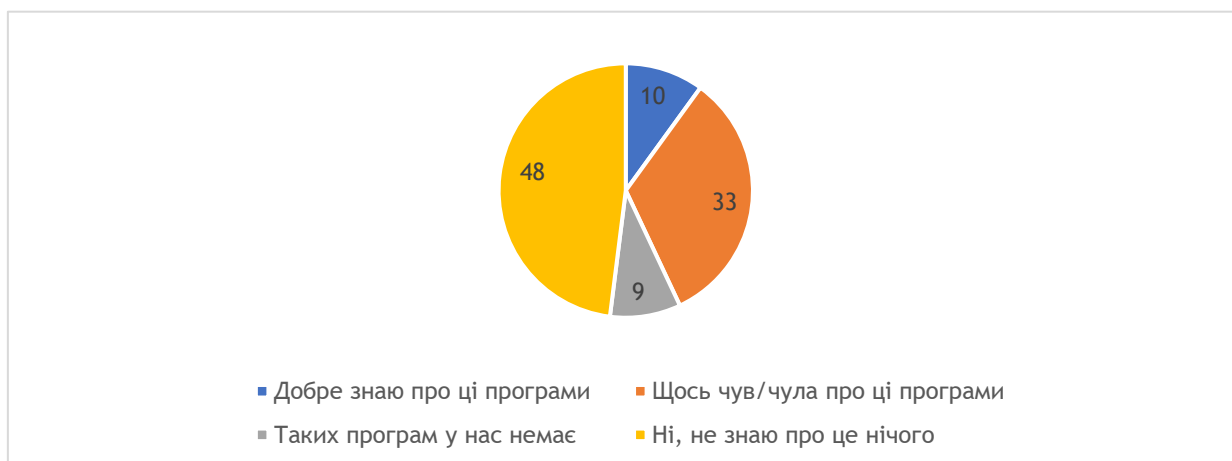
Рис. 26 Як ви ставитеся до проживання людей з інвалідністю в інтернатних закладах? (у % до опитаних)

Більшість опитаних (75%) не знають нічого про підтримане проживання. Щось чули 20%, та добре знають лише 5% респондентів. При чому це не залежить від того, чи має сама людина інвалідність або має знайомих/родичів з інвалідністю.

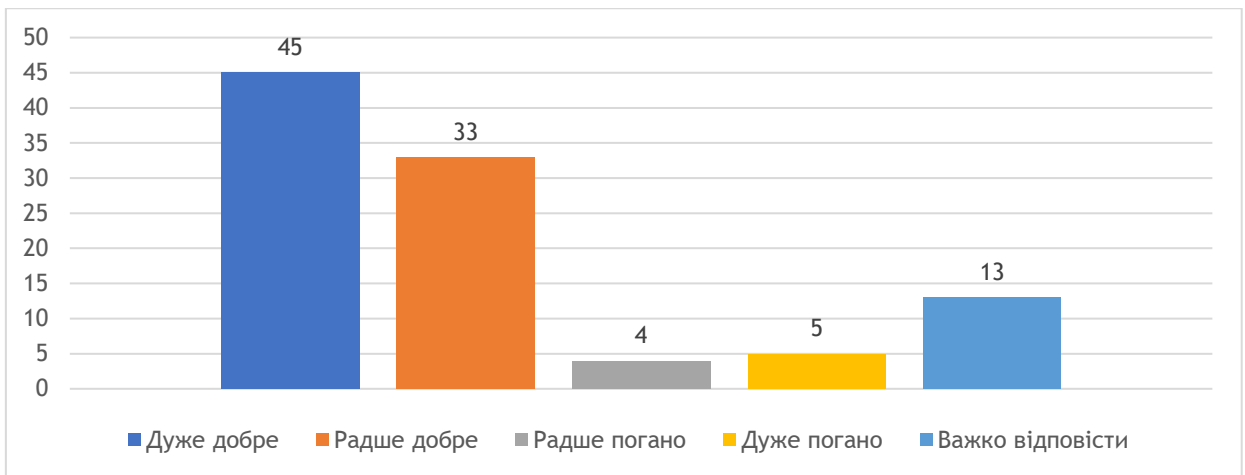
Рис. 27 Чи чули ви щось про підтримане проживання? (у % до опитаних)

Серед тих, хто знає або чув про підтримане проживання загалом, майже половина не знають нічого про існування програм підтриманого проживання у їхніх громадах для людей з інтернатів. Щось чули про такі програми 33% респондентів, а добре знають про це лише 10%.

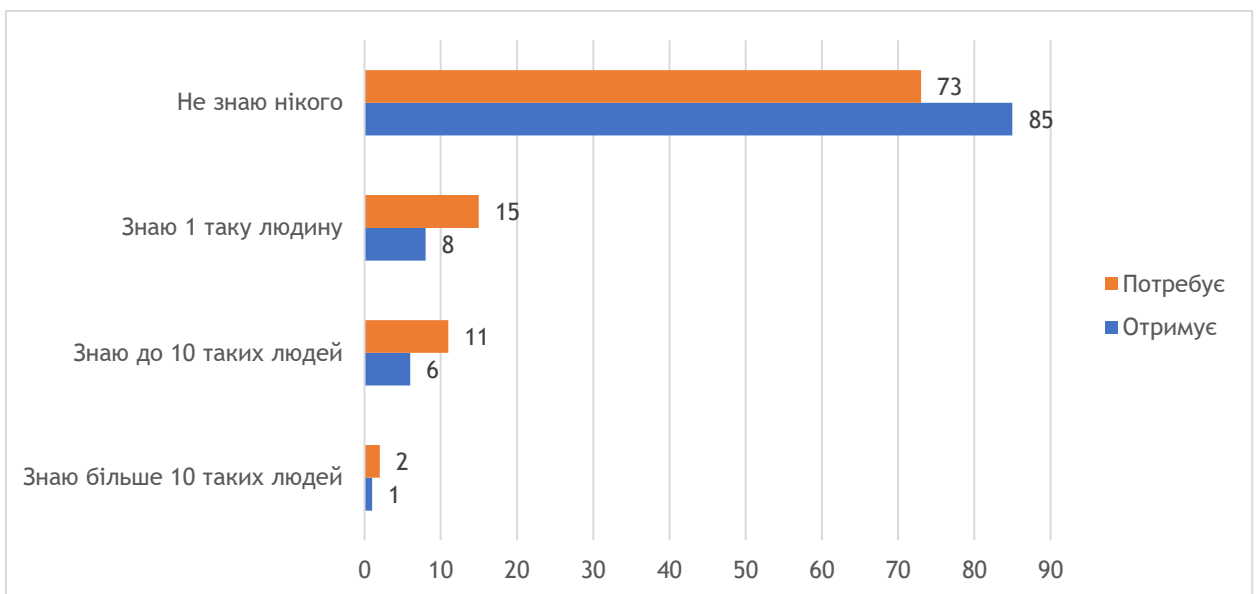
Рис. 28 Чи знаєте ви про існування програм підтриманого проживання у вашій громаді для людей з інтернатів? (у % до тих, хто знає або чув про підтримане проживання)

78% опитаних дуже або радше добре ставляться до ідеї підтриманого проживання людей з інтернатів у їхніх громадах. Погане ставлення до цього продемонстрували 9% респондентів.

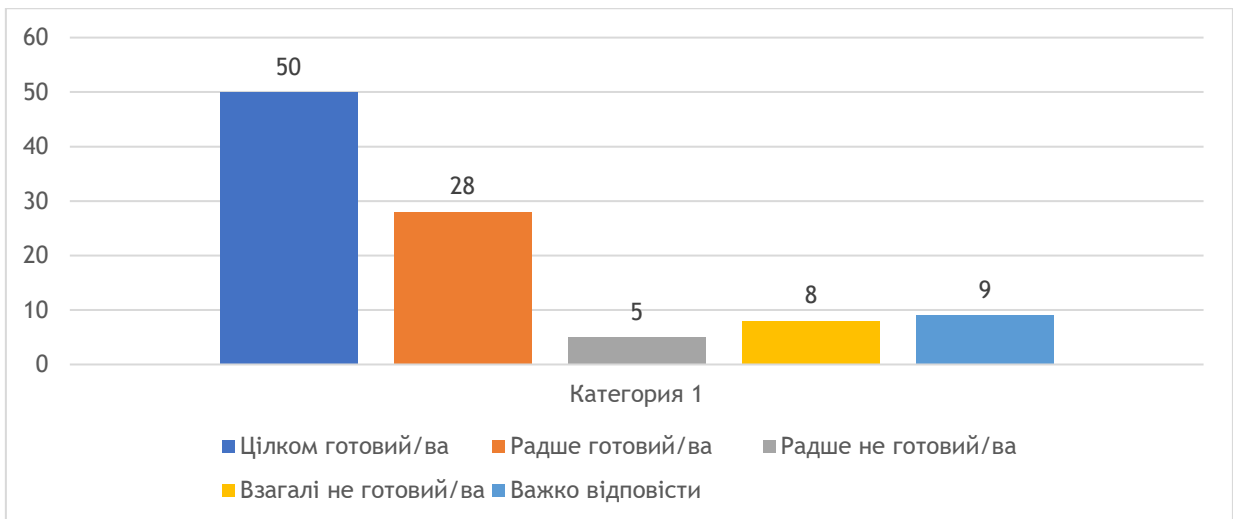
Рис. 29 Як ви ставитеся до ідеї підтриманого проживання людей з інтернатів у своїй громаді? (у % до опитаних)

85% опитаних вказали, що не знають нікого зі свого оточення, хто отримує послуги підтриманого проживання. 8% знають одну таку людину, 6% знають до 10 таких людей та 1% – більше 10. Водночас громадяни знають дещо більше людей з інвалідністю, які потребують цих послуг – 27 % відмітили, що знають хоча б одну таку людину.

Рис. 30 Чи знаєте ви когось зі свого оточення, хто потребує/отримує послуги підтриманого проживання? (у % до опитаних)

78% опитаних цілком або радше готові жити поряд з людиною з інвалідністю, яка отримає послуги підтриманого проживання. Не готові до цього взагалі або певною мірою 13% респондентів.

Рис. 32 Наскільки ви готові жити поряд з людиною з інвалідністю, яка отримує послуги підтриманого проживання? (у % до опитаних)

Більшість українців (71 %) готові тим чи іншим чином долучатися до допомоги людям з інтернатів проживати у їх громаді. Так, третина опитаних готові приходити та допомагати на місці людям з інтернатів. 21% респондентів зазначили про свою готовність допомагати порадами та підтримкою. Фінансово допомагати готові 12%. З інших варіантів допомоги, яку можуть надати респонденти, вони здебільшого вказували на готовність різнобічно допомагати по ситуації, допомагати з хатніми справами, підвозити, надавати продукти. 18% не готові до будь-якого варіанту підтримки.

Рис. 33 Чи готові ви допомагати людям з інтернатів проживати у вашій громаді? (у % до опитаних)

Найбільш важливою в разі прийняття рішення щодо допомоги у впровадженні підтриманого проживання 83% опитаних вважають фінансову підтримку від держави. 65% та 64% відповідно вказали на важливість наявності соціальних та реабілітаційних служб та послуг для людей з інвалідністю у громаді. Найменш важливий фактор – власні ресурси та можливості (33 %).

Рис. 34 Що для вас є найбільш важливим у разі прийняття рішення щодо допомоги у впровадженні підтриманого проживання? (у % до відповідей)

Серед основних переваг підтриманого проживання в громаді для людей з інвалідністю 62% респондентів вказали на такі аспекти, як підвищення якості життя та краще включення людини в суспільне життя. 58% та 53% відповідно зазначили покращення психічного та фізичного здоров'я.

Рис. 35 Які, на вашу думку, основні переваги підтриманого проживання в громаді для людей з інвалідністю? (у % до відповідей)

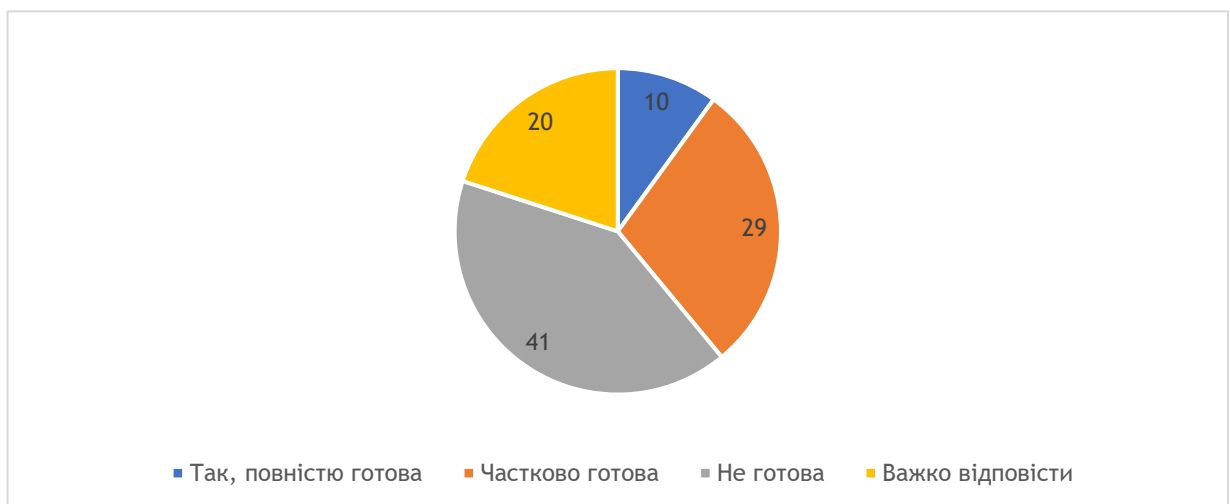
До основних ризиків та викликів, пов'язаних із реалізацією програм підтриманого проживання, 75% опитаних віднесли недостатню фінансову підтримку. 58% вказали на нестачу кваліфікованих спеціалістів. 44 % зазначили складнощі з адаптацією людини з інтернату, а 37 % - негативне ставлення населення. Серед інших варіантів українці побоюються байдужості владних органів та корупції, а також ризиків потрапляння в погані безвідповідальні сім'ї.

Рис. 36 Які ризики або виклики ви бачите в реалізації програм підтриманого проживання? (у % до відповідей)

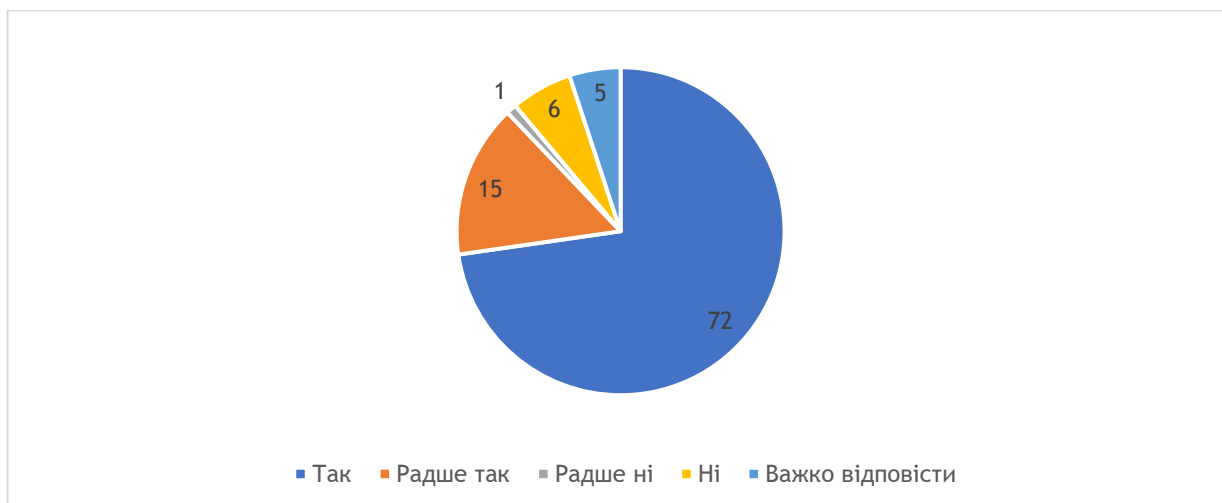
41% опитаних вважають, що їхні громади не готові до впровадження програм підтриманого проживання для людей з інтернатів. Втім, близько третини респондентів вказали на часткову готовність їхніх громад (29%), ще 10% зазначили, що їхні громади повністю готові до впровадження таких програм.

Про повну готовність їхніх громад до впровадження програм підтриманого проживання для людей з інтернатів частіше зазначали респонденти з Одеської (17%), Житомирської (17%), Івано-Франківської (15%), Харківської (12%) та Київської (12%) областей (порівняно з 0-9% по інших областях).

Рис. 37 Чи вважаєте ви, що ваша громада готова до впровадження програм підтриманого проживання для людей з інтернатів? (у % до опитаних)

Більшість опитаних (87%) вважають, що держава має більше інвестувати в програми підтриманого проживання для людей з інтернатів. Не погоджуються з цим 7% респондентів.

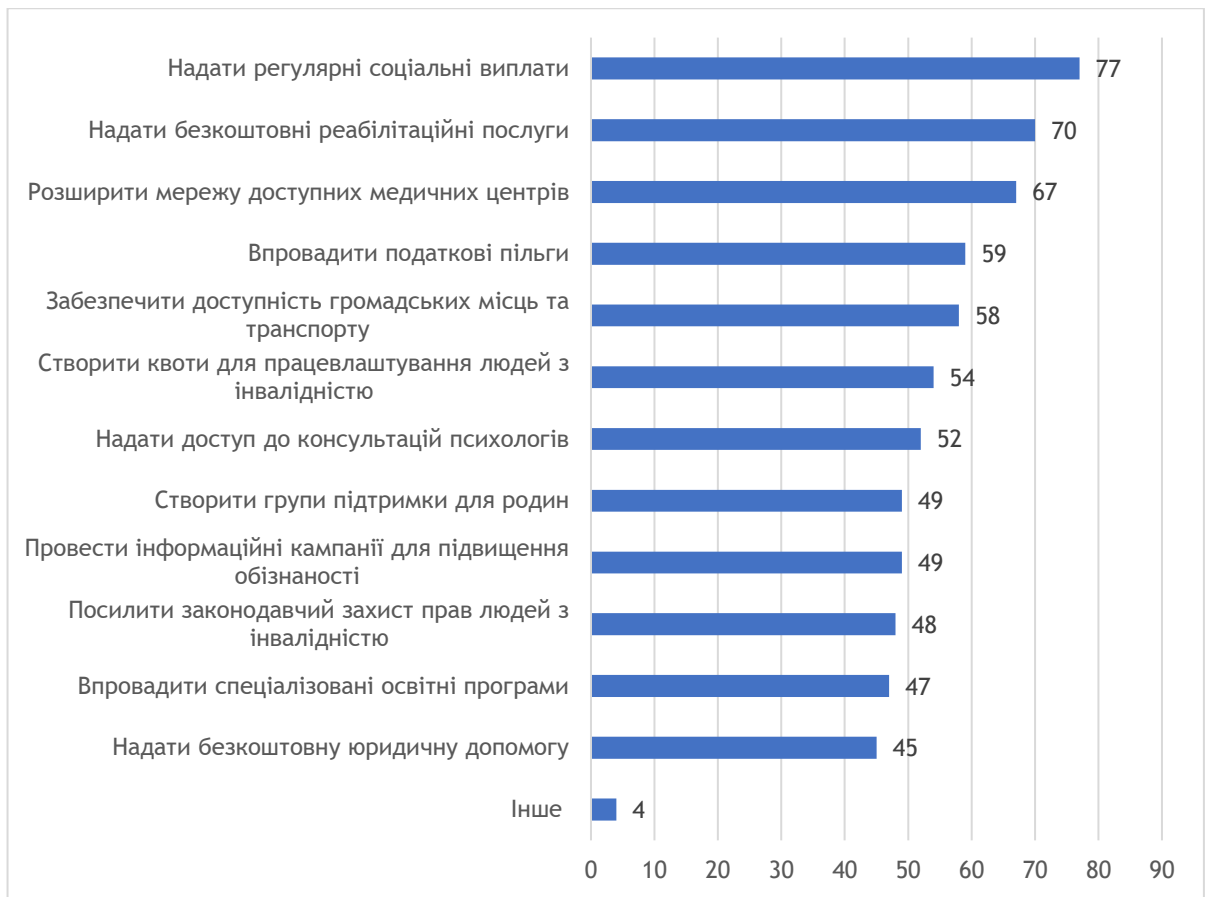
Рис. 38 Чи вважаєте ви, що держава повинна більше інвестувати в програми підтриманого проживання для людей з інтернатів? (у % до опитаних)

70% опитаних зазначили, що сприяти успішній адаптації людей з інтернатів у громаду може забезпечення стабільної фінансової підтримки. 60% вказали на підвищення обізнаності населення про проблеми людей з інтернатів, та 57% – на розвиток інфраструктури для підтриманого проживання. Кожен другий українець виступає також за проведення навчання для волонтерів та родин (51 %) та розробку відповідного законодавства (48 %).

Рис. 39 Що, на вашу думку, може сприяти успішній адаптації людей з інтернатів у громаду? (у % до відповідей)

Щоб кожна людина з інвалідністю/психічними/ментальними порушеннями могла жити в сім'ях, 77% опитаних зазначили, що держава має забезпечити надання регулярних соціальних виплат, 70% вважають, що необхідно надати безкоштовні реабілітаційні послуги, та 67% – що має бути розширено мережу доступних медичних центрів.

Рис. 40 Що потрібно зробити державі, щоб кожна людина з інвалідністю/психічними/ментальними порушеннями могла жити в сім'ях? (у % до відповідей)